

בס"ד. ראש חודש ניסן (אחר תפלת שחרית)*, ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה¹, ואיתא במאמרי רבותינו נשיאינו בזה², אמר ר' יצחק לא הי' צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח³ מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים⁴. ומבואר הדיוק דאמר ר' יצחק⁵, שיצחק הוא מלשון צחוק עשה לי אלקים⁶, היינו, שכאשר מהפכים את השם אלקים שהו"ע כח וגבורה דין וצמצום, ומוסיפים ומגלים את ביטול היש לאין, אזי נעשה אמיתית ענין הצחוק⁷ [וזהו ג"כ כללות הענין דיוסף⁸ הוי' לי בן אחר⁹, כהפירוש בזה¹⁰ שגם מבחי' אחר יעשו בחי' בן, שאז הוא אמיתית ענין ההוספה]. וזהו שאמר ר' יצחק לא הי' צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, כי, כללות הענין דהחודש הזה לכם הו"ע ביטול היש לאין, כדלקמן.

ב) והענין בזה, כמבואר בעמק המלך¹¹ בפירוש מאמר ר' יצחק לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם ומה טעם פתח בבראשית כו', שכללות סיפור מעשה בראשית הרי זה רק אחר הצמצום, שזהו מש"נ בראשית ברא אלקים, אלקים דייקא, שמורה על בחי' גבורה, שעיי"ז נעשה אפשריות לענין הצמצום ואח"כ נעשה מזה המציאות של הצמצום בפועל. אמנם כללות ענין התורה הוא מלשון תורה אור¹², היינו, לגלות האמת הוי' לעולם¹³. ולכן לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שזוהי עבודתם של ישראל בקיום התומ"צ, שעיי"ז פועלים גם ביטול היש לאין, לגלות בבראשית ברא אלקים את האמת הוי'.

(7 תו"א תולדות יז, סע"ד ואילך.

(8 כנראה בשייכות להמוסד "אהלי יוסף יצחק" שנדברו הספר-תורה (המו"ל).

(9 ויצא ל, כד.

(10 אוה"ת ויצא רכ, א. סה"מ תרס"א ע' קסד. תרח"ץ ע' ל.

(11 שער א (שער שעשועי המלך) פ"א. הובא באוה"ת בא שם ע' רסב.

(12 ראה זח"ג נג, ב.

(13 תהלים קיז, ב.

(* בקשר עם הכנסת ספר תורה דתלמידי אהלי יוסף יצחק במרוקו (המו"ל).

(1 בא יב, ב.

(2 ראה אוה"ת בא ע' רנא ואילך. ע'

רסב. ובכ"מ.

(3 תהלים קיא, ו.

(4 פרש"י בראשית א, א. ילקוט שמעוני

בא עה"פ (רמז קפז).

(5 אוה"ת שם ע' רנו.

(6 וירא כא, ו.

וזהו גם כללות הענין דראש חודש, כולל גם ר"ח ניסן, ראשון הוא לכם לחדשי השנה, שיש בו כל עניני ראשי חדשים של כל השנה, שלכן הוא אחד מארבעה ראשי שנים (כמבואר ענינם בקבלה ובכ"מ), כמארז"ל¹⁴ באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים, והוא ראשון גם במנין החדשים (שלכן נקרא חודש תשרי בשם חודש השביעי), ולכן נקרא חודש ניסן גם בשם חודש האביב¹⁵, שמורה על ענין של התחלה¹⁶. ומזה מובן שבר"ח ניסן ישנו הענין הכללי של כל החדשים, ונוסף לזה יש בו ענין מיוחד השייך לר"ח ניסן, שלכן ראשון הוא לכם לחדשי השנה. והענין בזה, דהנה, ענינו של ראש חודש הוא שכולל את כל החודש כולו (שלכן נקרא בשם ראש חודש, כמבואר בהדרושים דר"ה¹⁷), והענין דחודש הוא כמ"ש¹⁸ חודש אשתו, שהו"ע ההתחדשות, שאז נעשה לידת הלבנה מחדש, והיינו, שבערב ר"ח שהוא ההקדמה לר"ח נעשית הלבנה בבחי' אין (והו"ע ביטול היש אל האין), ובר"ח נעשית הולדה חדשה, שלכן נקרא בשם מולד הלבנה, ובדוגמת ברישא חשוכא והדר נהורא¹⁹. והענין בזה, שהלבנה שמקבלת אורה מהשמש יש בה שינויים, והרי אמיתית ענין השינוי הוא ע"י עבודת האדם (לגלות בבראשית ברא אלקים את האמת הוי'), משא"כ כל הענינים שבסדר ההשתלשלות אינם באופן של שינוי. והיינו, שכללות הענין דראשי חדשים (שישנו גם בר"ח ניסן, ראשון הוא לכם לחדשי השנה, שכולל כל ראשי חדשים והוא העיקר שלהם) הוא השינוי והחידוש שנעשה ע"י עבודת האדם בביטול היש אל האין.

ויש להוסיף בזה, ע"פ המבואר בתוספות²⁰ בדיוק הלשון ארבעה ראשי שנים (שר"ח ניסן הוא הראשון ביניהם) הם, שזהו לפי שבא לבאר את הראשי שנים עצמם, משא"כ כאשר לא תני הם, משום דקאי אבתי'. והרי זהו גם החילוק בין סדר ההשתלשלות שהוא בשביל הבריור הנעשה בו, להענין דראשי שנים ועאכו"כ ראשי חדשים, שהוא בשביל החידוש, שזהו עיקר הענין, התכלית לעצמו.

ג) והנה נוסף על האמור בנוגע לכללות הענין דראשי חדשים, ישנו הענין דר"ח ניסן שהוא עולה על כולנה, עד שנקרא ראשון

(14) משנה ר"ה רפ"א.
 (15) בא יג, ד. משפטים כג, טו. תשא
 לד, יח. ועוד.
 (16) ראה זח"ב קפו, א. ספרי הרב המגיד:
 פ"ח ה"ג. רות רבה רפ"ד.
 (17) שבת עז, ב.
 (18) דברי הימים א ח, ט. ירושלמי יבמות
 (19) שבת עז, ב.
 (20) ריש ר"ה — ד"ה ארבעה.

הוא לכם לחדשי השנה. והענין בזה, דהנה כתיב²¹ שער החצר הפנימית הפונה קדים גו' ביום החודש יפתח. ומבואר בדרושי החודש הזה לכם²², שחצר הפנימית הוא בחי' בינה [וזהו גם הענין דספר תורה²³, כמבואר בכ"מ²⁴ שענינה הוא בחי' הבינה], ושער החצר הפנימית פונה קדים, כי גילוי עתיקא (קדים) הוא בכינה²⁵. וענינו בעבודה הו"ע התשובה, כידוע שתשובה היא בחי' בינה²⁶. וזהו שמצינו בנוגע לערב ראש חודש, כמובא בהדרושים דהחודש הזה לכם (במקומות מועטים)²² שנקרא בשם יו"כ קטן²⁷, שהו"ע התשובה. וענין זה הוא בכל ראשי חודשים, וביתר שאת בר"ח ניסן, להיותו ראשון הוא לכם לחדשי השנה, ומזה מובן שגם ערב ר"ח ניסן הוא באופן של הוספה ביותר, מכיון שר"ח שלאחריו הוא באופן של הוספה ביותר. והיינו, שישנה כללות העבודה בתומ"צ, כולל גם עבודת התשובה, כפי שהיא במשך כל השנה, שאז אפילו עבודת התשובה היא עבודה מסודרה. ולמעלה מזה היא העבודה דחודש ניסן, דהנה, באחד בניסן ר"ה לרגלים, רגל שבו (רגל שהוא בחודש הנכנס באחד בניסן הוא) ר"ה לרגלים²⁸, דהיינו חג הפסח, ופסח הוא מלשון דילוג²⁹, שהו"ע הדילוג בעבודה דתומ"צ, ואפילו ענין הדילוג בעבודת התשובה, באופן נעלה יותר מענין התשובה כפי שהוא מצד עצמו. ויש לומר, שזהו החילוק בין בחי' אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא התלוי' באתעדל"ת (שבזה נכלל גם ענין התשובה, שהו"ע בכל מאדך³⁰, שלפי ערך העבודה דמאד שלך³¹ מעוררים את המאד שלמעלה), ובין בחינת אתעדל"ע שלמעלה מבחינת אתעדל"ע התלוי' באתעדל"ת³², שהיא למעלה גם מענין התשובה³³ (אף שענין התשובה בכלל הוא בחי' אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ע התלוי' באתעדל"ת). ויש לומר בדרך אפשר, שכללות התשובה דחודש ניסן הו"ע תשובת הצדיקים, שעל זה אמרו שמיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא³⁴.

(21 ר"ה ד, א (ובפרש"י).
 (29 פרש"י בא יב, יא. שם, יג.
 (30) ואתחנן ו, ה.
 (31) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ.
 (32) ראה לקו"ת שה"ש כג, ד ואילך.
 (33) ראה אוה"ת שם ע' רס.
 (34) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש
 נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב.

(21 יחזקאל מו, א.
 (22) אוה"ת שם ע' רנג.
 (23) ראה הערת המו"ל בהתחלת המאמר.
 (24) לקו"ת שמע"צ פ, א.
 (25) ראה זח"ג קעח, ב. תו"א לך יא,
 סע"ב.
 (26) ראה זח"ג (רע"מ) קכב, א. ובכ"מ.
 (27) ראה פר"ח לאו"ח סתי"ז. נ"כ השו"ע
 שם. ועוד.

ובזה יובן מה שמצינו בגמרא³⁵ גבי ר' אלעזר בן ערך (שהי' אדם גדול³⁶), שנמשך אחרי חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת, בעא למיקרא החדש הזה לכם, אמר החרש הי' לבם, ועל זה אמר רבי נהוראי (שר' אלעזר בן ערך שמו) אל בינתך אל תשען³⁷. ובביאור הקשר והשייכות להחודש הזה לכם (שבזה הי' ניכר שנמשך אחר חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת), אף שלכאורה שייך ענין זה לראשי חדשים של כל השנה, ולכללות השנה כולה, יש לומר, שהמכוון בזה, שלא מספיק כללות העבודה דקיום התומ"צ כולל גם עבודת התשובה כפי שהיא קשורה עם עניני הגוף והגבלת הגוף, אלא צריכה להיות העבודה באופן של דילוג דוקא, שזהו"ע דר"ח ניסן. וזהו גם מה שאמרו אל בינתך אל תשען, היינו, שצ"ל באופן שלמעלה גם מבחי' בינה (ענין התשובה), שער החצר הפנימית הפונה קדים, שזוהי התשובה דחודש ניסן, שענינה הוא לאתבא צדיקייא בתיובתא. וזהו שדוקא עי"ז נקרא בשם ר' נהוראי, שזהו ע"ד מ"ש³⁸ ידע מה בחשוכא ונהורא עמי' שריא, שזהו בחי' החושך כמו שהוא למעלה.

ד) ועפ"ז יובן הפלוגתא דר"א (ר"א הגדול) ור"י אם בתשרי עתידין להגאל או בניסן עתידין להגאל³⁹, ואזלי לשיטתייהו, דר"א הגדול ס"ל אם ישראל עושין תשובה נגאלין⁴⁰, ולכן ס"ל שבתשרי עתידין להגאל, ור"י ס"ל שבניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, כיון שס"ל שהתשובה שעל ידה תבוא הגאולה היא תשובה שבאה לגמרי מלמעלה (הקב"ה כו' מחזירן למוטב⁴⁰), וכמשנת"ל שהתשובה דחודש ניסן היא בחי' אתעדל"ע שלמעלה מכל אתעדל"ת. והענין הוא, דהנה אמרו רז"ל⁴¹ לא זז מחבבה עד שקראה בתי כו' עד שקראה אחותי כו' עד שקראה אמי, ובמ"א איתא שיש בחי' בת שלמעלה גם מבחי' אמי, דקאי על בחי' המלכות (בת) כפי שתתעלה לעתיד לבוא⁴². והנה, קראה אמי קאי על בחי' הבינה, שהו"ע התשובה כנ"ל. וזהו שר"א ס"ל אם ישראל עושין תשובה נגאלין, ובתשרי עתידין להגאל, שזהו מצד המעלה דקראה אמי. אמנם, מבוואר בכ"מ בחסידות⁴³ שהפס"ד הוא כדעת ר"י שבניסן עתידין להגאל,

(40) סנהדרין צז, ב.

(41) שמו"ר ס"פ פקודי. שהש"ר ספ"ג.

(42) ראה תו"א מקץ לו, ד.

(43) ראה אוה"ת שם ע' רעא. ד"ה

החודש ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 28).

(35) שבת קמז, ב.

(36) כ"ה באוה"ת שם ע' רנז.

(37) משלי ג, ה.

(38) דניאל ב, כב.

(39) ר"ה יא, ב.

שזהו כפי שבחי' בת מתעלית לבחי' אמי ועד שהיא למעלה גם מבחי' אמי, היינו, שישנו ענין התשובה (אמי), אלא שהתשובה היא באופן שבאה לגמרי מלמעלה (שזהו"ע בת, שהיא רק בבחי' מקבל).

ה) **והנה** כיון שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות⁴⁴, ישנו ענין זה גם בר"ח, שזהו"ע דהחודש הזה לכם. והענין בזה, דהנה, ענינו של ר"ח הוא ספירת המלכות⁴⁵, ענין הדיבור⁴⁵, וע"י עבודת התשובה בער"ח, יו"כ קטן, מתעלית המלכות (בתי) לבחי' הבינה (אמי), שזהו ששער החצר הפנימית הפונה קדים גו' ביום החודש יפתח. אבל אעפ"כ, עלי' זו היא עדיין בסדר השתלשלות. אמנם, בראשי חדשים גופא ישנו הענין דר"ח ניסן, שעליו נאמר ראשון הוא לכם לחדשי השנה, שבו מתעלית המלכות למעלה מבחי' אמי, לאחרי שבערב ר"ח מתעלית לבחי' אמי, שזהו מצד מעלת התשובה באופן דלאתבא צדיקייא בתיובתא, היינו, שבנ"י עומדים בדרגת ובחינת עבודת הצדיקים, ובזה גופא ניתוסף העילוי דלאתבא צדיקייא בתיובתא. וענין זה (לאתבא צדיקייא בתיובתא) נעשה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, כימי צאתך מארץ מצרים⁴⁶, שבניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ויקויים היעוד כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

